

-BIJLAGEN-

DE ONLINE NOTARIËLE AKTE

Auteur:	A.H.B. Bouman
Functie:	Onderzoeksstagiair
Studentnummer:	2048490
Opdrachtgever:	Schäfer Notarissen
Afstudeermentor:	dhr. mr. M.L. Segers
Opleiding:	HBO-Rechten
Opleidingsinstelling:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys 's-Hertogenbosch
Afstudeerdocenten:	Mevr. mr. E.C. Spijksma-Meulendijks Mevr. mr. L. Hopmans
Afstudeerperiode:	09-02-2015 tot en met 31-05-2015
Datum:	31-05-2015
Plaats:	Nuenen

Inhoudsopgave bijlagen

- Bijlage A: Interview met dhr. mr. J.H. Verdonschot, Head of Justice Technology bij Hiil Innovating Justice te 's-Gravenhage.
- Bijlage B: Interview met dhr. prof. mr. J.S.L.A.W.B. Roes, Hoogleraar Deontologie en geschiedenis van het notariaat aan de Radboud Universiteit te Nijmegen en verbonden aan het Centrum van Notarieel Recht te Nijmegen.
- Bijlage C: Interview met dhr. mr. M.H.A.M. Oonk, partner en notaris bij Sauer & Oonk Notarissen & Adviseurs te Vlissingen.
- Bijlage D: Interview met dhr. mr. R.A. Spit en dhr. mr. J. Verburg, notaris respectievelijk kandidaat-notaris bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn te 's-Gravenhage.
- Bijlage E: Interview met dhr. mr. P.J.M. Esser, KNB peer review auditor en verbonden aan de Stichting IT-notaris.

Interview met de heer mr. J.H. Verdonschot, Head of Justice Technology bij HiiL Innovating Justice te 's-Gravenhage

Het interview vond plaats op 10 april 2015 te Eindhoven.

Vragen

1. Bent u bekend met de HEMA-Notaris en zo ja, wat is uw visie hierop?

Volgens mij is het een hele logische ontwikkeling dat ook notariële dienstverlening steeds meer geautomatiseerd en gedigitaliseerd gaat worden. Datgene wat de HEMA-Notaris doet, past volgens mij heel goed binnen een veel bredere trend van automatisering en digitalisering van juridische dienstverlening. Dat zie je eigenlijk over de hele wereld. Wat dat betreft is de HEMA-Notaris, volgens mij, misschien nog wel de eerste voorzichtige stap in die trend.

2. Zoals u wellicht weet is de HEMA-Notarisservice bij de notariële tuchtrechter behandeld. De tuchtrechter oordeelde dat de werkwijze van de HEMA-Notaris in beginsel is goedgekeurd, maar dat cliëntgegevens op een aparte server moeten worden opgeslagen en niet op servers van de HEMA. De KNB heeft naar buiten gebracht dat zij in hoger beroep zal gaan. Hoe verwacht u dat het Hof over de HEMA-Notaris zal oordelen?

Waar het natuurlijk om gaat is niet zozeer of het volgens de regels gaat, maar vooral of de belangen die de regels beogen te waarborgen, voldoende worden gewaarborgd. Volgens mij heeft dat er onder andere mee te maken dat de notaris moet waarborgen dat er sprake is van authenticatie, dat is natuurlijk wat de notariële dienstverlening altijd doet. Ook moet de notaris zekerheid en een neutrale garantie geven dat bepaalde zaken op een bepaald moment tussen bepaalde personen daadwerkelijk zijn overeengekomen of vastgesteld. Volgens mij is dat binnen het mechanisme van de HEMA notaris goed gewaarborgd, voornamelijk vanwege het feit dat er altijd persoonlijk contact plaatsvindt met een echte notaris. Het idee van het opslaan van gegevens op een eigen server zie ik niet per se als iets wat noodzakelijk zou moeten zijn. Ik zou daar zelf nog verder in willen gaan, als je kijkt dat er heel veel gegevens van heel mensen over heel veel zaken op heel veel servers over de hele wereld verspreid staan. Mensen zijn zich daar meestal niet eens van bewust. Wat dat betreft sluit een dergelijke maatregel niet helemaal aan bij deze tijd. Wat mij betreft, zie ik niet dat in hoger beroep de HEMA notaris verboden zou moeten worden.

U noemt dat persoonlijk contact zekerheid geeft. Ziet u het persoonlijk contact belangrijk en zou dat contact digitaal kunnen worden gemaakt?

Ik wil niet zeggen dat ik persoonlijk contact belangrijk vindt. Wat mij betreft zou je persoonlijk contact niet als een noodzakelijke stap hoeven te zien. Wat probeer je te bereiken met persoonlijk contact? Enerzijds is het bedoeld om er zeker van te zijn dat de persoon met wie de notaris praat daadwerkelijk is wie hij zegt dat hij is. Je hebt tegenwoordig echt wel slimme manieren om dat te bereiken. Al is het DigiD of een kopie van je paspoort. Je wilt dat mensen zich authenticeren. Dat kan je op andere manieren bereiken. Voor de notaris speelt natuurlijk ook dat hij zich er van moet vergewissen dat er sprake is van informed consent. Volgens mij kun je dat ook prima bewerkstelligen zonder dat je elkaar in levende lijve ontmoet. Ik denk dat je via andere kanalen en digitale middelen ook heel erg ver kunt komen. De vraag die daarbij gesteld zou moeten worden, is hoe dat proces zo goed mogelijk kan worden vormgegeven.

3. Vaak wordt het voorbeeld genoemd dat de cliënt tijdens de bespreking met de notaris buiten het beeld van de webcam om een pistool tegen zijn hoofd krijgt gehouden. Levert het via internet contact met de notaris meer risico op ongewenste situaties dan als hij dit fysiek zou doen?

Dat heb ik inderdaad vaker gehoord. Het kan natuurlijk altijd. Het kan ook zo zijn dat de cliënt op kantoor wordt afgeleverd met een auto waarin iemand zit met een pistool en die hem na de bespreking op staat te wachten. De cliënt kan altijd worden bedreigd. Dat probleem wordt niet erger als je werkzaamheden of de bespreking met de notaris digitaliseert, dat staat er volgens mij helemaal los van. Een dergelijk luguber voorbeeld kan je altijd bedenken, maar je kunt deze voorbeelden ook bedenken voor situaties waarin wel sprake is van fysiek contact. Ik zie niet echt dat dit risico alleen bij de digitalisering van het notariaat een rol zou spelen. Zulke problemen zijn er nu eenmaal en die los je niet op met digitalisering, maar ook niet door niet te digitaliseren.

4. Wat vindt u van de ontwikkeling dat de cliënt het voorwerk zelf doet en de notaris alleen de akte bespreekt en ondertekent? Wordt de rol van de notaris in uw ogen daardoor minder?

Ik denk dat de rol van de notaris vooral verandert, maar ik denk dat de notaris zeker belangrijk kan blijven. Ik zie dat mensen, in het algemeen, ook meer gewend zijn om meer dingen zelf te doen. Ik zie ook dat, als je gaat kijken naar notariële akten, dat daar op dit moment al veel met redelijk gestandaardiseerde clausules wordt gewerkt. De toegevoegde waarde van de notaris is in heel veel gevallen sowieso al redelijk beperkt. Je kunt, wat de notaris doet, heel goed automatiseren en ik heb het dan vooral over de standaard akten. Je kunt je allerlei complexe situaties voorstellen waar je wel echt maatwerk moet leveren. Ik denk echter dat, wat volgens mij ook de HEMA doet, je prima voor standaardgevallen zou kunnen richten op automatisering van datgene wat geautomatiseerd kan worden. De rol van de notaris is nog steeds heel erg belangrijk, omdat je ziet dat mensen heel graag meer zelf willen doen, maar dat ze het heel belangrijk en prettig vinden als er op het eind toch nog even een expert naar kijkt en zegt dat het goed is. Volgens mij is dat iets wat de notaris zou kunnen doen. Verder zou de notaris zich ook voortaan meer kunnen richten op die gevallen die wel maatwerk behoeven.

Dat zou betekenen dat een groot deel van de inkomsten van de notaris verloren zullen gaan?

Ja, ik denk dat er meer geautomatiseerd kan worden en andere verdienmodellen en bedrijfstvormen dan beter zullen passen in een wereld waarin encyclopedieën volstrekt achterhaald zijn en iedereen Google en Wikipedia gebruikt of op andere informatiebronnen uitkomt. In een dergelijke wereld zie je dat ook professionele dienstverlening verandert. Ik denk dat jij en ik de voorbeelden zo uit onze mouw kunnen schudden. Bijvoorbeeld dat de makelaardij is veranderd is door platforms zoals Funda, de taxibranche is veranderd is door Uber en dat tweedehandswinkels veranderd zijn door Marktplaats. Ook de notariële dienstverlening zal veranderen door ontwikkelingen als de HEMA-Notaris.

5. Vindt u het wenselijk dat er nieuwe richtlijnen of protocollen worden opgesteld ter waarborging dat er ook in een digitale omgeving rechtsgeldige en deugdelijke notariële akten kunnen worden gemaakt?

Het allerbelangrijkste is dat men moet kijken naar waar de burger en cliënten behoefte aan hebben. Vervolgens moet worden bekeken welk deel van die behoefte eventueel kan worden gedigitaliseerd. Als ze dan een manier hebben gevonden om dat te doen, moet worden bekeken welke regels daarbij horen om er voor te zorgen dat het goed verloopt. Volgens mij zou dat altijd de volgorde moeten zijn. Het is belangrijk dat we niet beginnen met het denken vanuit de regelgeving en beperkingen die daar in zitten, maar dat we vooral beginnen bij de behoeften van de burger en dat we richtlijnen krijgen die daarbij aansluiten.

Ik denk dat gemak is wat de burger wil. Ik denk dat mensen het prettig vinden om vanuit hun eigen huis, in hun eigen tijd en in een taal die zij begrijpen te kunnen werken. Dat is wat mensen steeds meer eisen.

6. Hoe kijkt u aan tegen een digitale akte? Denkt u dat het mogelijk zou kunnen zijn, gelet op de zekerheid die de akte moet kunnen bieden?

Ik zie niet in waarom dat niet zou kunnen. Ik zie geen enkele reden waarom dat niet mogelijk zou kunnen zijn. Je kunt bijvoorbeeld kijken naar de technologie achter Bitcoin, wat voornamelijk de Blockchain betreft. Wat dat doet is ervoor zorgen dat je 100% zekerheid kunt hebben over bepaalde transacties en authenticatie. Er zijn tegenwoordig ook notariële diensten, of in ieder geval authenticatiediensten, die gebruik maken van dezelfde technologie als Bitcoin en die echt 100% waterdicht zijn. Die technologie ontwikkelt zich vrij snel op dit moment en deze wordt ook steeds gebruiksvriendelijker, zodat het niet meer iets is waar een paar nerds alleen maar verstand van hebben. Het zal het gemak hebben van een app op je iPhone en ik denk dat met de opkomst van die technologie het alleen maar sneller zal gaan en nog meer zekerheid zal bieden.

7. Zou Hiil in de toekomst wellicht in de toekomst een notarieel systeem kunnen ontwikkelen of faciliteren?

In mijn rapport voor de KNB heb ik de toekomst van het notariaat, waar digitalisering ook een grote rol speelt, onderzocht. Verder zijn wij bezig met een online geschilbeslechtsplatform. Echt notariële dienstverlening past denk ik niet binnen onze plannen. Maar ik denk dat als er notarissen of ander ondernemende mensen aan de slag gaan met een dergelijk initiatief, zij ons zeker mogen benaderen. Er is namelijk veel winst te behalen betreffende het tegemoetkomen aan de behoeften van de burgers en wat betreft de notariële dienstverlening.

8. Ziet u zelf nog alternatieven die ervoor kunnen zorgen dat het notariaat mee kan gaan met de digitalisering?

Er zit toekomst in de op de Blockchain gebaseerde ontwikkelingen. Als je kijkt naar LegalZoom en Rocket Lawyer, dat zijn bedrijven die vergelijkbaar zijn met de HEMA-Notaris, zie je dat die ook heel erg winstgevend zijn. Wat je daar ziet is dat de Silicon Valley-achtige investeerders veel geld in dit soort bedrijven stoppen. Dat doen zij niet omdat ze dat zo leuk vinden, maar omdat ze zien dat daar veel winst te behalen valt. Als je kijkt naar de cijfers van vorig jaar of twee jaar geleden, dan is er bijna een half miljard dollar geïnvesteerd in legal tech startups in de VS alleen. Dat toont voor mij wel aan dat die investeerders vertrouwen hebben in de markt van legal tech en daarmee van digitalisering. Op de website van Angellist zie je dat er heel veel gaande is op het gebied van legal tech. Als je ziet dat Google zich hiermee bezig gaat houden en dat recentelijk de American Bar Association ook is gaan samenwerken met dit soort partijen, kan je op basis daarvan wel vermoeden dat deze trend onomkeerbaar is.

Interview met de heer prof. mr. J.S.L.A.W.B. Roes, hoogleraar Deontologie en de geschiedenis van het notariaat aan de Radboud Universiteit Nijmegen en verbonden aan het CNR (Centrum voor Notarieel Recht)

Het interview vond plaats op 17 april 2015 te Nijmegen.

Vragen

1. Welke ontwikkelingen met betrekking tot de notariële dienstverlening merkt u op in het notariaat?

Mijn vak is ook tuchtrecht en men ziet dat de tuchtrechter steeds belangrijk vindt dat de notaris zijn zorgplicht goed moet uitoefenen en zijn kernwaarden goed in de gaten moet houden. Daarop wordt hij beoordeeld. Zo staat het ook in de Notariswet. In artikel 93 staat de notariële tuchtnorm. Als je naar de HEMA zaak kijkt, gaat het om de Belehrungspflicht, oftewel de notariële informatieplicht, en het feit dat de notaris zijn ambt in onafhankelijkheid en op de meest onpartijdige wijze moet voltrekken of uitvoeren. Dan heb je het concreet over de artikelen 17 en 43, welke gaan over het wijzen van partijen op de gevolgen van de rechtshandeling. Het is in de dienstverlening steeds belangrijk dat je goede zorg besteed. Vaak zegt de tuchtrechter in zijn uitspraken dat de notaris een zwaarwegende zorgplicht heeft. Als je meer naar praktische ontwikkelingen kijkt, dan zie ik dat er de laatste jaren minder notarissen zijn gekomen. Dat heeft te maken met de crisis. Er zijn een aantal notarissen gestopt en natuurlijk ook met pensioen gegaan. De laatste vijf jaar zijn er ook veel minder kandidaat-notarissen, wel drie tot vierhonderd minder. Er heeft vooral een kaalslag plaatsgevonden onder de notariële medewerkers, dus de klerken. Daarvan zijn er 4.000 van de 10.000 ontslagen. Dat is puur door de crisis. Maar dat heeft wel tot gevolg gehad dat de notarissen die er zijn, efficiënter dan ooit zijn gaan werken en dus meer nadruk gaan leggen op het ondernemerschap. Men zou dan verwachten dat de communicatie met de cliënt beter wordt, omdat ze wel moeten. Het werk komt niet meer naar de notaris toe en hij moet markten zien te veroveren. Vooral de onroerendgoedmarkt is in een crisis is geweest. Hierdoor moesten notarissen ook, meer dan ooit, uitkijken naar andere bronnen van inkomsten en andere rechtsgebieden. Het is ook zeker een ontwikkeling dat bijvoorbeeld personen- en familierecht belangrijker wordt dan ooit en dat de vastgoedpraktijk de laatste tijd het heel zwaar heeft gehad, waardoor de tarieven zijn gekelderd. Dan is het de vraag wat er gaat gebeuren met de digitalisering. Die ontwikkeling kun je niet overzien, maar ik voorzie dat het gigantisch zal zijn. Ook als je kijkt naar de nog komende ontwikkelingen, met name op het gebied van onroerend goed waarin het kadaster veel meer wil digitaliseren. Ik noem bijvoorbeeld de KIK-akte en het werken met style sheets. Dat zijn vaste modellen, waarbij het eerste gedeelte van de transportakte en hypotheekakte vaste teksten zijn. Wat aan een bepaalde overdracht bijzonder is, wordt pas in het tweede gedeelte ingevuld. Men wil het dus standaardiseren. Dat heeft ook te maken met het ELAN, wat gigantisch aan het worden is. Ik heb laatst een artikel in het Notariaat Magazine gezien over de informatiesamenleving in het notariaat. Dat ging met name over het vertrouwen in de toekomst en over hoe de diensten in het notariaat zouden kunnen zijn. Die vraagstukken zijn steeds aan de orde. Ik noem bijvoorbeeld internetgebruik voor veilingen van onroerend goed, waarbij men thuis blijft zitten en toch meedoet aan de veiling. Ook wordt de elektronische legalisatieverklaring van de elektronische handtekening, zoals de NotarisID, steeds belangrijker. Kortom, de notaris moet gaan kijken naar andere rechtsgebieden, het aanboren van andere markten en ook advies wordt steeds belangrijker. Door de crisis zijn er tot nu toe minder medewerkers, maar niet minder kantoren. Er zijn zelfs meer kantoren gekomen. Je ziet dus veel eenpitters. De helft van de 900 kantoren zijn éénpersoonskantoren.

2. Wat is uw zienswijze op het concept van de HEMA-Notarisservice en de beoordeling daarvan door de Kamer van het notariaat?

De klacht tegen de HEMA-Notarisservice had zeven punten. Het enige punt waar de Kamer moeite mee had, was de geheimhoudingsplicht. Gegevens van cliënten kwamen op servers van de HEMA en dat moesten servers van het notariaat worden, namelijk van notariskantoren die meewerken aan de HEMA-Notarisservice. Daar hadden de notarissen drie maanden de tijd voor en dat zal dus wel gelukt zijn. De behandeling in hoger beroep is geweest, maar de uitspraak moet nog volgen. Zoals u weet, is er geen cassatie mogelijk bij het notarieel tuchtrecht. Dat houdt in dat als Hof Amsterdam een van deze weken heeft gesproken, dat het daarmee dus ook af is. Wat vind ik er zelf van? Het probleem is misschien niet zozeer juridisch. Ik hecht veel waarde aan de Belehrung en het geven van informatie in persoon. Bij de HEMA is het de vraag of de notaris digitaal kan Belehren. In de praktijk gebeurt dat al door e-mail en het digitaal mededelen van informatie en conceptakten. Ik vind het echter belangrijk dat de notaris de zaak met de cliënt zelf goed bespreekt. Bij de HEMA is het enige moment dat je de cliënt in levende lijve ziet, bij het passeren van de akte. Er wordt wel gebeld naar cliënten, de cliënten vullen hun gegevens digitaal in bij de HEMA en de notaris belt hen op om na te gaan of deze gegevens juist zijn ingevuld. Hoe eenvoudig de vragen ook zijn, soms vullen de mensen maar wat in. Door het contact tijdens de passeersessie en het opbellen van cliënten, is wel een soort wilscontrole. De bespreking voorafgaand de passering is er echter niet. De bespreking vindt pas plaats bij het passeren. De akte ligt op dat moment dan eigenlijk al klaar om te worden ondertekend. Volgens de wet moet de notaris de zakelijke inhoud bespreken en informatie geven, maar het moet allemaal efficiënt werken. Het is immers maar € 125,- per testament. Als men tijdens het passeermoment bijzondere zaken zou ontdekken, dan is dat eigenlijk al te laat. De notaris moet de cliënten dan weer op een ander moment terug laten komen. Ik zie daar toch wel een probleem, maar de Kamer stapt daar redelijk overheen. Dat is niet het grootste en enige probleem. Wellicht is ook de associatie met de HEMA een probleem. De HEMA is immers de winkel waar je je rookworst kunt aanschaffen. De deelnemende notarissen noemen zichzelf ook HEMA-Notaris, waar natuurlijk protest tegen aan wordt getekend. De HEMA is immers geen notaris. Op deze wijze associëren de deelnemende notarissen zich met een min of meer goedkope winkel of prijsstunter. Daardoor kan de indruk ontstaan dat het notarisambt niet zoveel voorstelt, want men denkt dat je er toch voor naar de HEMA kunt gaan. De notaris krijgt een soort imagoprobleem door als goedkoop bekend te komen staan. Je wordt geassocieerd met de HEMA en dat was eigenlijk ook de eerste reactie van de notarissen. Ik vind het nogal treurig dat onze naam en titel te grabbel wordt gegooid. Anderzijds zie ik wel dat het de toekomst is. Is het niet de HEMA, dan is het wel een ander bedrijf. Er zijn al meer soortgelijke initiatieven. Het begon met www.degoedkoopstenotaris.nl, waarop men notaristarieven kan vergelijken. Terugkomend op de HEMA-Notarisservice, door de Kamer van het notariaat zijn alle klachten weggestreept. De notaris heeft de regiefunctie, is onafhankelijk en er is geen sprake van overtreding van het provisieverbod. Dan blijft de geheimhoudingsplicht over. Ik vraag mij af of de Kamer daar zo zwaar aan moet tillen. Het serverbeheer kan worden verbeterd, maar het zijn wel mensen die hun gegevens vrijwillig inleveren bij die servers. Die mensen weten wellicht ook niet wat ze doen. De geheimhoudingsplicht is echter altijd een hele belangrijke kernwaarde geweest. De notaris wordt immers gezien als vertrouwenspersoon. Wat de cliënt aan de notaris toevertrouwt, moet altijd geheim blijven.

3. Bij de HEMA-Notaris vindt het fysieke persoonlijke contact pas bij de passering van de plaatst. Hoeveel waarde hecht u aan fysiek contact?

Veel, omdat je dan ook doorvraagt. Je hebt dan geen e-mailcorrespondentie van actie reactie. In een gesprek kan de notaris veel makkelijker doorvragen en bepaalde verhalen doorprikken. Wat dat betreft, is internet te anoniem. Wellicht staat de cliënt wel onder invloed van anderen, dat ziet de notaris dan niet. Dat ziet de notaris wel als de cliënt op kantoor komt. De notaris kan dan bijvoorbeeld zeggen dat de begeleider op de gang moet blijven zitten en dat hij zelf met oma wil praten, zonder het neefje. De notaris weet via internet ook niet of degene met wie hij denkt te communiceren, degene is die hij zegt dat hij is. Dat zal misschien wel mogelijk zijn door het inloggen met wachtwoorden. Bij testamenten is de

wilscontrole erg belangrijk. Het controleren van de wilsbekwaamheid van de testateur is al moeilijk genoeg. In sommige situaties moeten daarvoor artsen worden ingeschakeld of moet er worden gepasseerd met getuigen. Daardoor kan het digitaal passeren in ieder geval nooit op dit gebied. Opmaken van testamenten betreffen namelijk hoogstpersoonlijke rechtshandelingen. Ik zou de voorkeur geven om het voorgesprek met de cliënt zelf te houden.

4. Zoals u opmerkt, is er reeds sprake van digitale Belehrung. Hoe kijkt u aan tegen digitale wilscontrole?

Dat lijkt mij erg moeilijk. Bijvoorbeeld op het gebied van onroerend goed. Op enig moment moet de notaris zich ervan kunnen vergewissen dat de vervreemder daadwerkelijk wil overdragen en dat hij dat niet doet onder dwang, bedrog of misbruik van omstandigheden. In die zin moet het passeren dan ook altijd in persoon plaatsvinden. Hoewel je ook met volmachten werkt. Dat is mogelijk, daarvoor kun je ook eisen stellen en dat gebeurt ook door het legaliseren van handtekeningen. Het persoonlijk contact blijft ook van belang, ook al wordt alles gedigitaliseerd. Ik denk dat daar, wat betreft de wilscontrole, geen oplossing voor is. Op enig moment in het proces, en dat is nu nog in ieder geval bij het passeren, moet er contact zijn met de notaris in persoon. Ik kan mij anders niet voorstellen op welke wijze de wil definitief kan worden gecontroleerd, tenzij je daarvan, als cliënt, verklaringen kunt overleggen. Als de cliënt niet zelf komt, kan je wellicht een gewaarmerkt verklaring van een arts overhandigen. Tegenwoordig is er ook een stappenplan wilsbekwaamheid. Daaruit kan volgen dat de arts een verklaring moet afgeven. Hij kan bijvoorbeeld verklaren dat de betreffende persoon zijn wil nog kan bepalen en het passeren van het testament kan doorgaan. Als de notaris overtuigd is dat die verklaring is opgemaakt door de daartoe bevoegde persoon, dan zou je kunnen zeggen dat je zonder contact met de notaris kan passeren. Dat is echter onpraktisch, nu men voor elke rechtshandeling een verklaring zou moeten hebben van een arts. In dat geval is het praktischer om langs te komen bij de notaris.

5. Hoe kijkt u aan tegen een digitale akte en passeren? Denkt u dat het mogelijk zou kunnen zijn, gelet op de zekerheid die de akte moet kunnen bieden?

De KNB voorzitter noemt dat co-creatie, wat inhoudt dat de cliënt samen met de notaris de akte creëert. Hierbij staat de zelfstandigheid voorop en wordt er van uitgegaan dat de cliënt, vanwege zijn zelfredzaamheid, al een hoop doet, aanlevert, nadenkt en zijn visie al probeert te verwoorden. Vervolgens giet de cliënt, samen met de notaris, het in de juiste taal in een akte. De moderne visie van de voorzitter is dat wij, als notariaat, niet bang moeten zijn om al onze kennis te delen. Zet het maar op internet, maak het maar bekend, laat de mensen maar proberen hun ideeën vorm te geven. De notaris moet wel zijn toegevoegde waarde aantonen, indien de cliënt niet meer verder kan. Als je specialistische kennis hebt, kun je een en ander duidelijk maken en je toegevoegde waarde duidelijk maken aan de cliënt. We gaan meer die kant op. De cliënt is mondig, over het algemeen goed opgeleid en hij weet ook wat hij wil. Vanwege de monopoliepositie van de notaris, hebben mensen het gevoel dat zij verplicht naar de notaris moeten gaan. Dat zou moeten worden omgedraaid, in de zin van dat zij vrijwillig naar de notaris gaan voor zijn kennis en advies in situaties waar de cliënt zelf niet meer uitkomt. Dat hoeft volgens mij geen negatieve ontwikkeling te zijn. Ik denk dat het idee van de mondige en hoogopgeleide burger een wensdenken is. Er wordt van uitgegaan dat iedereen zelfstandig is, dat iedereen alles kan en dat er geen glazen plafond is. Maar in de praktijk zie je wel dat bijvoorbeeld de deelname van vrouwen aan het arbeidsproces onder de maat blijft, dat ze allemaal parttime banen hebben en dat er een soort rollenpatroon is. Dat is een ideaalbeeld van de moderne cliënt. Er zijn echter heel veel oudere mensen en niet hoogopgeleiden, zoals analfabeten.

Verder heb je ook veel andere culturen en gewoonten. Het beeld van de hoogopgeleide mondige burger die zelf wel even zijn testament maakt, is een stereotype beeld. Ik denk dat een groot deel van de clientèle het liefst heeft dat de notaris alles voor hem regelt. Dat wordt misschien minder, maar ik wat ook op kantoor heb meegemaakt is dat de mannen tien jaar

eerder komen te overlijden en je weduwe op bezoek krijgt voor de nalatenschap. Ik hoor dan vaak dat ze bijvoorbeeld geen flauw idee hebben van de bankrekening. De man regelde dat immers. Ze hebben ook geen enkel idee over de belastingaangifte, terwijl ze hoogopgeleid zijn en kunnen lezen en schrijven. Je ziet toch wel een soort rollenpatroon. Naast de plicht van rechtsbescherming van de notaris, is de andere poot van het notariaat de rechtszekerheid. Bepaalde zaken moeten zwart op wit worden gezet en op de juistheid daarvan moet altijd kunnen worden vertrouwd. De rechtszekerheid wordt wellicht wel groter door digitalisering, er kunnen immers minder menselijke fouten voorkomen. Ik vind echter dat er haken en ogen aan zitten. Een papieren dossier kan natuurlijk altijd verbranden, bijvoorbeeld als er een bom op het kantoor valt. Dat is hier in Nijmegen gebeurd, waardoor een hoop akten in 1944 verloren zijn gegaan. In Rotterdam is dat in 1940 gebeurd. Ik weet ook niet of er allerlei data zou kunnen verdwijnen. Tien á twintig jaar geleden waren er de floppy's. Op een gegeven moment zijn deze onleesbaar geworden. Het is de vraag op welke wijze gegarandeerd kan worden dat de opslag van gegevens op servers niet ontregeld of gehackt kan worden. Veiligheidsaspecten en de duurzaamheid spelen daarbij een rol. De reden om op notarieel aktepapier te passeren is dat gegarandeerd wordt dat het papier een duurzaamheid heeft van 200 jaar. Er is bijvoorbeeld een bepaling over het gebruik van nietjes, in verband met het risico op verroesting. Je hebt ook de notariële bewaarplicht en de plicht tot het bewaren van dossiers in een centraal archief. Als niets meer lijfelijk bestaat, maar alleen in de Cloud, dan is het de vraag hoe de rechtszekerheid kan worden gewaarborgd.

Zou voor die problematiek een verordening digitale opslag relaas bieden?

Die zal er wel komen. De laatste jaren is dossiervorming steeds belangrijker geworden. De notaris kan niet meer alleen een akte maken en de rest van het dossier, zoals gespreksaantekeningen, door de shredder gooien. Het wordt belangrijker om het dossier inzichtelijk en transparant te maken en om te laten zien hoe de notaris tot de akte is gekomen. Ook moet hij gespreksaantekeningen, telefoonnotities en dergelijke bijhouden. Wat blijft er bijvoorbeeld over van e-mails? Print men die uit? Worden die opgeslagen of allemaal verwijderd? Dat is meer een algemeen probleem in de archiefwereld. Van de oude archieven wordt veel vernietigd, daar moet je een selectie maken. Men kan immers niet alles bewaren. Je zou met beleid keuzes moeten maken. Het is de vraag wat er overblijft van wat er nu wordt geproduceerd. Na verloop van tijd verwijder ik al mijn e-mails. Als mijn e-mailbox volloopt, dan leeg ik hem. Kun je dat ooit nog achterhalen? Terugkomend op de digitale akte, de co-creatie zal steeds belangrijker wordt. De mensen worden eerder mondiger, dan niet mondiger. Die co-creatie bestaat eigenlijk al langer, sommige grotere notariskantoren werken met verschillende B-labels, zoals de Woonnotaris. Bij dergelijke initiatieven kan men goedkope akten afnemen, maar men moet zelfstandig stukken aanleveren. Vroeger deed de notaris dat zelf door te bellen naar banken en makelaars. In feite is dat al een soort, al dan niet, vrijwillige co-creatie. De akte kan goedkoop worden gemaakt, maar de cliënt moet er zelf voor zorgen dat zijn dossier klopt en volledig is.

6. Ziet u zelf nog alternatieven voor het notariaat om relevant te kunnen blijven?

De KNB is druk bezig om allerlei openbare registers naar zich toe te trekken. Een aantal jaren geleden hebben zij al het CTR gekregen. Nu zijn zij bezig met het centraal aandeelhoudersregister. De KNB wil ook het huwelijksvermogen- en boedelregister. Je ziet dat het notariaat een soort dataplaza wordt, dus dat de notaris als beheerder van betreffende registers relevant blijft. Wat je altijd moet doen, is goed communiceren met de media en de politiek. Zo wordt er nu ook gelobbyd, wat ook van belang is.

Dat moet je doen. Je moet geen afwachtende houding hebben en je moet zelf komen met oplossingen. Ook in crisistijd moet je innovatief zijn en bijvoorbeeld meer richten op advieswerk. Die toegevoegde waarde moet de notaris duidelijk maken bij het publiek. Hij moet niet afhankelijk zijn van zijn monopoliepositie. Je moet enerzijds zo sterk zijn dat mensen vrijwillig naar je toe komen om hun problemen op te lossen, anderzijds moet je ook

wel die monopolies bewaken tegen concurrerende beroepen. Advocaten willen ook graag huwelijksvoorwaarden maken, maar dat is nu een monopolie van de notaris. Accountants willen graag testamenten maken, maar dat is ook een monopolie van notaris. Het eenvoudig verdienen lukt niet meer. In het onroerend goed zijn de tarieven gekelderd en die gaan niet meer omhoog, zelfs al is de crisis voorbij. Je moet het dan puur hebben van de snelheid, bulk en hoeveelheid. Op die wijze zou je wellicht nog wat kunnen verdienen. Je hoeft geen notaris meer te worden omdat je graag nog een derde huis wilt.

**Interview met de heer mr. M.H.A.M. Oonk, partner en notaris bij Sauer & Oonk
Adviseurs en Notarissen**

Het interview vond plaats op 26 maart 2015 te Eindhoven.

Vragen

1. Wat doet uw kantoor (wellicht onder een andere naam) met betrekking tot innovatie (in de zin van digitalisering) van notariële werkzaamheden?

Ons kantoor neemt deel aan de Doehetzelfnotaris. Op de website van Doehetzelfnotaris kan de cliënt, via een vragenlijst, zijn eigen akte samenstellen. Nadat de cliënt het proces op de website heeft afgerond, komt hij bij ons op kantoor om de akte te ondertekenen. Hierbij wordt een en ander over de akte nog doorgenomen. Ter ondersteuning bij onze dagelijkse werkzaamheden, gebruiken onze medewerkers iPads. Daarnaast gebruiken wij ook NEXTportal. Dat is een product van notariële softwareontwikkelaar Devoon. Met dit systeem kunnen onze cliënten hun online dossiers en documenten inzien. Ook gebruiken wij Facetime voor besprekingen met cliënten over hun notariële akte.

2. Hoe tracht u daarbij te voldoen aan de wettelijke verplichtingen van de Notariswet, specifiek de geheimhoudingsplicht en de zorgvuldigheidsinformatie- en Belehrungsplicht?

Ook indien wij gebruik maken van Facetime, wordt er altijd nog een fysieke afspraak op kantoor of bij de cliënt thuis ingepland, voordat de akte wordt gepasseerd.

3. Hoe vindt u dat de Belehrungsplicht zich verhoudt tot de situatie dat de notaris via internet de akte met zijn cliënt gaat bespreken (werkzaamheden die hij moet verrichten op grond van art. 43 Wna)?

Facetime leent zich voor het kunnen bespreken van zaken met de cliënt. Ik denk dat als de identiteit van de cliënt is vastgesteld, je bijvoorbeeld prima via Facetime met de cliënt zaken kan bespreken. Je kunt de cliënt daarbij zien en horen. Met Facetime kan je vragen stellen, vragen beantwoorden en advies en toelichting geven aan de cliënt.

4. Hoe vindt u dat de Belehrungsplicht zich verhoudt tot de situatie dat de cliënt via een webpagina zelf zijn akte maakt en aanpast? In andere woorden, wat is uw mening over de HEMA-Notarisservice? Op welke wijze zou dit moeten plaatsvinden, wil deze werkwijze passen binnen de wet en resulteren in een rechtsgeldige akte?

Ook als de notaris op een dergelijke wijze te werk gaat, is het nog steeds noodzakelijk om zaken te bespreken met de cliënt. Als de akte met de cliënt wordt besproken en eventueel van commentaar wordt voorzien, zal ook een dergelijke akte en bediening passen binnen de wet. Tijdens de bespreking kan de notaris de akte controleren en zaken opmerken, zodat op basis daarvan de akte kan worden aangepast.

5. Hoeveel waarde hecht u aan fysiek contact met de notaris?

Ik hecht veel waarde aan fysiek contact. Tijdens een fysiek contact heb je oogcontact, kan je letten op lichaamstaal en hoe de cliënt zich uitdrukt. Ik heb het dan over non-verbale communicatie. Door middel van een gesprek kan je beoordelen of de cliënt ook echt wil regelen wat hij verklaart te willen regelen.

Dat is de zogenaamde wilscontrole, wat de notaris uiteindelijk altijd vóór de passering moet doen.

- 6. De KNB heeft gemeld dat zij in hoger beroep zal gaan tegen de uitspraak van de Kamer van het notariaat over de HEMA-Notarisservice. Vooruitlopend op deze zaak, welke punten acht u in hoger beroep in stand te blijven of anders te zullen worden beoordeeld?**

Ik denk dat de kans op misleiding, vanwege een te gering inzicht in de te verwachten kosten, een knelpunt zal zijn. Er moet dus duidelijker en inzichtelijker worden geoffreerd. Een ander punt bij de HEMA-Notarisservice is de informatieplicht. Ik denk dat de rechter meer verwacht van de invulling van de informatieplicht. De zal, naar mijn mening, beoordelen dat de informatievoorziening van de HEMA te gering is. De cliënt zal dus meer moeten worden geïnformeerd in het proces van het maken van de akte. Verder kan ik mij vinden in de beoordeling door de tuchtrechter van de overige klachten van de KNB.

- 7. Welke juridische knelpunten ziet u bij de digitalisering van notariële werkzaamheden? In andere woorden welke wettelijke verplichtingen lopen hierbij het risico niet te (kunnen) worden gewaarborgd?**

Ik denk dat er vooral moet worden nagedacht over de borging van persoonsgegevens en de inhoud van de stukken. Daarbij bedoel ik dus het geheimhouden van cliëntgegevens. Door hacking zouden de gegevens beschikbaar kunnen worden voor derden en zullen de gegevens daardoor niet geheim kunnen worden gehouden. Ik denk dat er goed over moet worden nagedacht op welke wijze de geheimhoudingsplicht kan worden gewaarborgd.

- 8. Wat is uw mening over een elektronische notariële akte en passering, ongeacht of dit wettelijk mogelijk zou kunnen zijn?**

Dat is, denk ik, waar de toekomst naartoe zal gaan. De papieren akte en handtekening zullen plaats maken voor de elektronische akte en ondertekening. Ook hier geldt dat de technologie dat eerst mogelijk moet maken. Een digitale ondertekening zal uiteindelijk technisch mogelijk zijn. Wettelijk is het nog niet mogelijk, maar de wetgeving zal traag volgen. Dat betekent dat de wet uiteindelijk gewijzigd moet worden. Als de technologie dit goed kan regelen, zie ik geen bezwaar tegen een digitale passering.

- 9. Welke ontwikkelingen verwacht u verder in het notariaat?**

Uiteraard beweegt het notariaat mee en zal dat ook moeten blijven doen, wil de notaris zijn cliënten zo goed mogelijk kunnen bedienen. Van groot belang is de borging van een juiste identificatie. Dat doet de notaris nu ook al. Ook is de kans groot dat de notaris houder gaat worden van vele beperkt openbare registers. Waar het op neerkomt, is dat de notaris vooral zal gaan moeten zorgen voor de waarborging van rechtszekerheid en rechtsbescherming in het digitale verkeer.

- 10. Ziet u zelf nog alternatieven van innovaties die er voor kunnen zorgen dat het notariaat relevant kan blijven?**

De notaris zou moeten werken aan een spilfunctie. Zoals ik aangaf, zie ik de mogelijkheid dat de notaris houder wordt van diverse gegevens, op een wijze dat de gegevens slechts één keer hoeven te worden ingegeven in op te maken stukken en het vastleggen van rechtshandelingen.

Interview met de heer mr. R.A. Spit en de heer mr. J. Verburg, notaris respectievelijk kandidaat-notaris bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn

Het interview vond plaats op 29 maart 2015 om 15:00 te Eindhoven.

1. In een wereld waarin de cliënt kritischer wordt met betrekking tot de prijs en dienstverhouding, meer toegang krijgt tot meer informatie en notarissen op prijs concurreren (door het vrijgeven van de tarieven), kan het interessant zijn om werkzaamheden te digitaliseren, zodat de notaris meer kan toekomen aan de behoeften van cliënten (gemak en lagere kosten). Welke ontwikkelingen in werkwijzen ziet u in het notariaat en de al dan niet veranderende rol van de notaris?

Ik denk dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen de verschillende soorten werkzaamheden van de notaris. Daarmee doel ik op het niveau waarop de notaris acteert. Als we het hebben over de overdracht van een huis, waarin het de doelstelling is om alle lasten en plichten die op een huis rusten op dezelfde titel over te laten gaan op de koper, kan ik mij voorstellen dat daar digitalisering mogelijk is. Op die wijze kan men toekomen aan de wens van de cliënt om zo goedkoop mogelijk die handeling te laten verrichten, want het doel is alleen maar het op dezelfde titel overdragen. De Belehrung moet volgen uit de akte. Daar zou ik mij een digitaliseringsslag kunnen voorstellen. Ik denk dat, wanneer je gaat kijken naar meer ingewikkelde werkzaamheden en transacties, je als notaris vanuit je eigen beroepsethiek behoorlijk moet uitkijken om daar niet al te snel over te gaan op digitalisering. In die gevallen heb je ook een zware Belehrungsplicht. Bij simpele transacties zou er makkelijker een digitaliseringsslag kunnen worden gemaakt dan bij ingewikkeldere transacties. Bij de laatstgenoemde soort transacties is de wil van de cliënt om het zo goedkoop mogelijk te regelen, wellicht niet de juiste keuze voor de notaris.

Er zal dus een onderscheid moeten worden gemaakt tussen het niveau van het werk?

Wij zijn onderdeel van een groot interdisciplinair kantoor, waarbij er andere werkzaamheden worden verricht dan bij een regulier en klein notariskantoor. Wij doen bijvoorbeeld geen particulier vastgoed en familierecht. Louter omdat die markt voor ons niet interessant is en wij daarin niet concurrerend kunnen zijn. Dat is een bewuste keuze die wij maken. Dat maakt ook dat wij ons afzijdig houden van alles wat met de HEMA praktijk te maken heeft. Daarmee bedoel ik het, met hele lage prijzen, een zo simpel mogelijk product aanbieden. Daar houden wij ons verre van. Ik denk dat je terecht zegt dat de prijzen onder druk staan. Cliënten willen snellere diensten en wij leven in een andere wereld dan de wereld waarin de Wna is geschreven. De Belehrung wordt ook anders en het vak wordt anders ingevuld. Ik denk dat er wel degelijk een digitalisering zal komen en dat deze ook al gaande is. Wij zitten natuurlijk ook in het notariaat en het is de vraag welke notariële werkzaamheden je dan gaat digitaliseren. Is dat alles of zijn dat slechts sommige onderdelen? Als we het over een vastgoedtransactie hebben, dan is het natuurlijk onzinnig om elke keer die voorgaande verkrijging uit te gaan schrijven. Dat zou eigenlijk met één druk op de knop uit het systeem moeten kunnen rollen. Dat is tegenwoordig nog niet zo, al wordt dat wel steeds makkelijker. Er moet altijd nog een slag overeen, waarin je gaat nakijken hoe het werkelijk in elkaar zit. In beginsel is het een beetje vreemd dat het nog niet helemaal gedigitaliseerd is, dus daar zal je de komende jaren een ontwikkeling in zien en die is ook al gaande. Als je het hebt over het afwijken van de standaard, het interpreteren van die vorige titels en dat soort zaken, dan is dat nog moeilijk om te digitaliseren. Als je kijkt naar de verplichtingen die voortvloeien uit de Wna en Vbg, dan is het een onderdeel wat in feite niet gedigitaliseerd kan worden. Er zal altijd een menselijke blik aan te pas moeten komen om te kijken of iets wel of niet klopt. Een computer kan dat niet bepalen. Zeker in wat meer gestandaardiseerde transacties, kun je een groot deel digitaliseren en dat is ook aan te bevelen.

In zekere zin blijft het echter altijd mensenwerk. Er kunnen zich altijd uitzonderingen op de regel voordoen. Bijvoorbeeld dat iets uit een erfenis, uit een failliete boedel of een echtscheiding komt. Je kunt het zo gek niet verzinnen of het komt voor. Dat moet in principe met mensenhanden uitzocht worden en dat blijft ook zo. Sommige input heb je nodig van de cliënt en die informatie werd vroeger al aangevraagd met formulieren, waarin men zijn of haar gegevens kon invullen. Dat kan natuurlijk ook direct aan de notaris via een digitale portal worden gegeven. Daar heb je eigenlijk geen papieren formulier met handtekening voor nodig. Voor de laatste stap om de akte te ondertekenen, heb je dat natuurlijk wel. Dat voortraject kan echter digitaal. We moeten ons realiseren dat met alle digitaliseringsslagen, die noodzakelijk zijn om de cliënt op een juiste manier te kunnen bedienen, het notariaat daarvoor ook voor enorme investeringen staat. Dat is even vanuit ondernemersperspectief. Juist door de tariefdruk en de manier waarop het nu in het notariaat gaat, is het de vraag of notariskantoren hierin kunnen investeren.

2. Volgens de tuchtrechter is de HEMA-Notarisservice in beginsel tuchtrechtelijk geoorloofd. Wat is uw persoonlijke mening over de werkwijze van de HEMA-Notaris en dan in bijzonder de informatie- en Belehrungsverschaffing en de wilscontrole binnen deze constructie?

Daar kan ik eigenlijk heel kort over zijn. Ik vind het initiatief verschrikkelijk en een complete verloederding van ons vak. Het notariaat is een prachtig vak en ik ben ook met heel veel plezier notaris. Dit soort marktinitiatieven zijn ver beneden de eer en de waardigheid van ons vak. Ik hoef echt niet als plaatselijke notaris behandeld te worden, dat ben ik hier ook niet. Ik ben gewoon een Hagenaar die een vak uitoefent, maar ik vind dit een manier is van verkwanseling van ons vak. Los van het feit dat ik van mening ben dat hoe simpel je de vragen ook maakt, voor een juridische leek het soms niet te beoordelen is wat hij invult. Hij kent de consequenties namelijk niet. Als ik als juridische leek bijvoorbeeld naar de Vereniging Eigen Huis ga en een koopovereenkomst voor de tuin over de schutting van mijn buurman gooi, dan snapt hij niet wat hij tekent. Ik denk dat het notariaat via de HEMA veel van zijn kennis en kunde weggeeft, omdat wij namelijk specialisten op al die gebieden zijn. Dat wordt echter door dit soort initiatieven volledig te grabbel gegooid. Je geeft dan eigenlijk aan dat het allemaal niet zo veel voorstelt. Voor de uitstraling van het vak is dat natuurlijk dodelijk. Ik heb daar een hele stellige mening in. In het kader van de wilsovereenstemming en Belehrung, moet je als notaris er voldoende van bewust zijn dat de cliënt bewust is van de risico's en de gevolgen. Daar zit natuurlijk een spanningsveld met de HEMA-Notaris. Daarnaast heb ik de teksten van de HEMA-Notaris gedeeltelijk gelezen. Ik vind dat de teksten heel simplistisch zijn geschreven. Op zich is dat een goed uitgangspunt, want daarmee maak je het overzichtelijk en duidelijk voor de cliënt. Aan de andere kant gaat het daardoor uiteenlopen met de wettekst, omdat deze niet in Jip en Janneke taal is geschreven. Dan is het de vraag of men nog wel aansluit bij wat men wil en of de uiteindelijke akte aansluit bij de wet. Daar moet de notaris volgens mij op toezien, dat hetgeen de cliënt echt wil ook op die manier geregeld wordt. Daarom is het ook niet zo heel gemakkelijk om notariële akten in Jip en Janneke taal maken.

Hoe vindt u de wilscontrole bij de HEMA-Notaris?

Op het moment dat iemand in persoon bij jou verschijnt om de akte te tekenen, heb je daar nog een wilscontrole. Dat moet ook gebeuren, aangezien dat wettelijk is vereist. Uiteindelijk heb je op het moment dat mensen iets willen tekenen, de verantwoordelijkheid om na te gaan of men wilsbekwaam is. Als ik hier aan tafel zou constateren dat deze figuur niet wilsbekwaam is, dan zou mijn stellige overtuiging zijn dat ik die akte niet ga ondertekenen. De persoon is zich dan immers niet bewust van de consequenties. Die toets is er bij de HEMA wel, zij het op het laatste moment. Dat is dus een marginale toetsing. Dat zij dan maar zo, immers komt dat in onze praktijk ook wel eens voor. De wilscontrole is er dus nog wel, tenminste als je het doet op de manier zoals het hoort.

Dat laat echter onverlet dat je geen enkele verplichting moet hebben jegens de HEMA of wie dat dan ook faciliteert om te ondertekenen. Daarin moet de notaris zijn eigen bevoegdheid houden.

3. Denkt u dat de uitspraak inzake de HEMA-Notarisservice de deur opent voor verdere automatisering dan wel digitalisering of is volgens u het uiterste van het huidige notarieel wettelijk kader opgezocht?

Ik denk dat de digitalisering in de toekomst zelfs nog veel verder zal gaan. Als je maar de waarborgen, die in wet staan omschreven, nakomt en binnen die kaders blijft. De notaris moet niet een soort administratief bureau worden, waar men even een handtekening ophaalt. Hij moet daadwerkelijk een eigen rol behouden. In dat geval gaat het notariaat echt naar een ander systeem toe. Dat zie ik 1-2-3 nog niet zo snel gebeuren. Ik denk dat de notaris in Nederland een hele bijzondere en belangrijke functie heeft. Daar wordt veel waarde aan gehecht en uit de traditie blijkt dat er altijd veel waarde aan is gehecht. Ik zie wel dat die verwachtingen zich zeker zullen doorzetten. Op zich is een verdergaande mate van digitalisering, als je met digitalisering bedoelt dat partijen een aantal vragen invullen en er een akte uitkomt, op zich niet zo heel erg. Dat is los van het feit dat ik niet achter dergelijke initiatieven sta en er zelf ook nooit aan zou deelnemen. Een dergelijke digitalisering zal wel in meerdere mate gaan geschieden, daar ben ik wel van overtuigd. De vraag is waar de grens wordt gelegd. Wanneer kan nog worden vergewist dat de cliënt zich nog bewust is van wat hij doet? Dat is mijn grote angst in dezen. De consument, en dan praat ik niet over een professionele marktpartij, is een juridische leek en is zich veelal niet bewust van de consequenties van de contracten die hij aangaat. Daar zit mijn grootste zorgpunt. Het is leuk om te denken dat ik een samenlevingscontract wil, maar wat heb ik dan eigenlijk nodig? Aan de hand van vijf vragen kan ik dat antwoord ook niet formuleren. Heb ik het überhaupt wel nodig? Dat zijn dingen waar, in mijn visie, te lichtzinnig over gedacht wordt.

4. Wat is volgens u de toegevoegde waarde van de notaris in de totstandkoming van notariële akten, nu er veel standaard situaties voorkomen en er veel wordt gewerkt met standaard akten en style sheets?

Ik ben geen voorstander van het gebruik van style sheets. Dat komt omdat ik in mijn praktijk veel verschillende situaties meemaak. Ik denk dat je, simpel gezegd, een tweedeling hebt. Enerzijds zijn er de generalisten. Zij zijn bijvoorbeeld net als de huisarts. Hij kan van alles een beetje, maar hij is eigenlijk nergens echt goed in. Dat is ook een praktijk die eigenlijk niet veel geld hoeft te kosten. Daar heeft de notaris in die zin, los van de Belehrung en de standaardhandelingen die hij doet, een aanzienlijke mindere toegevoegde waarde dan in de andere categorie. Dat zijn namelijk de specialisten, wat echt de toekomst is van het notariaat. Niet iedereen kan specialist zijn. Die betreffende notarissen zijn echt specialisten en hoogwaardige juristen die zich echt specialiseren op één bepaald deelgebied van het notariaat. Daar heb je voor de consument, maar ook voor de commerciële markt, een enorme toegevoegde waarde. Het werk is daar veel breder dan het notariële werk waar het reguliere notariaat mee aan de slag gaat. Er zit heel veel advies- en voorbereidingswerk in de specialistische notariële dienstverlening. Het notariële akte product, om het zo maar te noemen, is dan vaak een bijproduct of het eindproduct van een zaak. Dat staat los van de complexiteit die in de akte zit. Daar heb je een hele andere rol en ik denk dat daar de toekomst van het notariaat ligt. Er is ook niks mis met style sheets of modellen. Dat heeft het notariaat natuurlijk altijd al gedaan. Er moet echter worden voorkomen dat er met een paar muisklikken een model in elkaar wordt gezet en dat men daardoor niet meer weet hoe dat model is opgebouwd en waarom de keuzes daar staan zoals ze daar staan. Je moet elke keer blijven nadenken als je een akte opmaakt, al doe je dat met style sheets of andere modellen of digitale producten. Dat is wel van belang.

Verwacht u dan dat de notaris in de toekomst uitsluitend specifieke maatwerk werkzaamheden zal uitvoeren en dat je voor standaardgevallen geen notaris meer nodig zal hebben?

Dat weet ik niet. Er zal altijd een zekere mate van controle nodig blijven door een functionaris die daartoe bij de wet is aangewezen en die onafhankelijk kan beoordelen wat er gebeurt. Een zekere rol zal er altijd zijn. De vraag is alleen of dat op de manier zal plaatsvinden zoals dat nu plaatsvindt. Als ik zie hoe het notariaat daar in de laatste jaren met elkaar mee is omgegaan, dan maakt dat het voor ons lastig om overeind te blijven. Door de tarievenoorlog, zoals die op veel plekken gevoerd wordt, geef je aan de markt een signaal af dat het eigenlijk niks voorstelt, omdat het steeds goedkoper kan. Daar ben ik het overigens niet mee eens. In zekere zin zal er altijd een rol blijven, maar de vraag is hoe en wat deze rol zal zijn. Ik zeg niet dat die rol er niet meer zal zijn. Er gaan, zeker door de digitalisering, dingen veranderen. Daar ben ik van overtuigd. Dat is niet zo erg, zolang er maar een onafhankelijke controleur blijft. Op dit moment is dat de notaris. Vanuit de gedachte dat de juridische leek niet in staat is om zijn eigen handelen te beoordelen, kan het vergaande nadelige gevolgen hebben als je een bepaalde garantie afgeeft in een overeenkomst zonder dat je daar de impact van bewust bent. Ik denk absoluut niet dat het erg is om standaardzaken weg te houden bij de notaris. Wat mensen zelf kunnen en kunnen overzien, kan worden weggehaald bij de notaris. Laat de notaris de onafhankelijke adviseur zijn en als specialist boven de partijen laten staan met kennis en hulp. Dat is de meerwaarde van de notaris. Soms ben je een partijadviseur en soms adviseer je beide partijen en help je hen verder. Bij standaard werkzaamheden, waar de toegevoegde waarde van de notaris niet uit blijkt, zie ik geen reden om dat bij de notaris te houden.

5. Er is bestaat geen wettelijke verplichting voor de notaris om fysiek contact met zijn cliënt te hebben vóór de passering. Hoeveel waarde hecht u aan het fysieke contact tussen cliënt en notaris? Vindt u dat dit contact met de notaris ook via internet kan verlopen?

Dat ligt echt aan de praktijk. Als je voor professionele partijen continu zaken doet en je op allerlei manieren contact met elkaar hebt, zij het via telefoon, videoverbinding of per email, dan kan fysiek contact achterwege blijven. Je moet er dan voldoende overtuigd van zijn dat je de cliënt voldoende hebt geïnformeerd, gewezen op de gevolgen en dat men weet waar men aan toe is. Op het moment dat er bijvoorbeeld een volmacht bij een andere notaris wordt afgegeven en je bekend bent met de cliënt, dan is het fysieke contact niet noodzakelijk. Ik denk dat de mate waarin je iemand echt een keer moet zien groter is wanneer de partijen onbekend zijn, dus als je niet helemaal kan overzien waar de informatie vandaan komt. Bij het portaal van de HEMA-Notaris lijkt mij de behoefte om iemand te zien en te Belehren juist groter dan bij professionele partijen waarmee continu contact is. Ik zie ook bij het passeren van de akte niet of nauwelijks de cliënt. Eigenlijk passeer ik ook niet zoveel, maar de behoefte aan fysiek contact is in mijn praktijk minder belangrijk. Het zijn, in overwegende mate, immers commerciële partijen, zoals bestuurders van een BV. Als de wet daarin voorziet, dan zie ik zeker de mogelijkheid voor contact via internet. Maar je moet een afweging maken tussen de belangen in de zaak en ook de mate waarin je de cliënten kent. Dat hangt heel erg af van de zaak. Soms is het prettig om de cliënt aan tafel te hebben en in de ogen te kunnen kijken. Ik zie daar mogelijkheden, maar het is wel afhankelijk van de aard, kennis en kunde van de cliënt om in te kunnen schatten of fysiek contact nodig is. Uit videoconferencing kun je wel in meerdere mate non-verbale communicatie afleiden. Het is belangrijk om te zien of mensen zich gênant voelen. Dat is iets wat je misschien ook wel merkt via videoconferencing, maar zeker aan tafel.

Zou het opmerken van non-verbale communicatie ook digitaal kunnen?

Ik vind het niet erg om een videoconference te houden. In geval van twijfel zou ik het echter niet willen. Je mist dan een deel van de non-verbale communicatie. Een extreem voorbeeld: iemand kan onder dwang een videoconference houden en dat zie je niet met de camera op zijn gezicht gericht. Dat zou kunnen. Dus lijkt het mij niet handig als je daar compleet op overgaat. Op het moment van twijfel, vraag je de cliënt gewoon op kantoor. Je weet ook niet dat, als je alleen met videobeelden contact hebt met de cliënt, of deze beelden gemanipuleerd worden. Zulke risico's hebben we de laatste jaren ook gezien met DigiNotar en de certificaten die daar werden gegeven. Andere partijen konden meekijken en dat is ook een gevaar van de digitalisering. Op enig moment zal de notaris dus wel fysiek contact met cliënt moeten hebben. Het hangt af van de mate waarin je bekend bent met partijen en de complexiteit van de transactie. Dat is een afweging die notaris per zaak zelf moet maken, dat kan dus niet heel zwart-wit geschetst worden.

6. Ongeacht of dit al dan niet wettelijk is toegelaten, wat is uw zienswijze op een elektronische notariële akte en passering, met name in het licht van de beoogde rechtszekerheid en rechtsbescherming?

Ik heb op zich geen moeite met elektronische handtekeningen, zolang het verifieerbaar is en er certificaten op worden afgegeven. Zelf heb ik er ook een elektronische handtekening. Ik heb er wel moeite mee dat mensen achter de computer hun akte gaan tekenen. Dat is waar je volstrekt niet naartoe wil. Ik bedoel daarmee dat iemand met elektronische handtekeningen, zoals DigiD, kan zeggen dat hij samen met de notaris klaar zit om de akte te ondertekenen. Volledig elektronisch zie ik niet zitten. Al was het alleen maar uit het oogpunt van de Belehrung, daarin zit ook de toegevoegde waarde door mensen te wijzen op de gevolgen van de rechtshandeling of akte die je vastlegt. Zolang die eis overeind blijft en die zal overeind blijven, zie ik dat niet gebeuren. Het Belehren is een van de belangrijkste taken van de notaris, los van het feit dat je een goed stuk opstelt. Ik zie er ook geen ruimte voor. Ik denk ook niet dat het gaat gebeuren. Ik heb er bezwaar tegen, omdat mijn handtekening een bepaalde verantwoordelijkheid met zich meebrengt. Het brengt namelijk mee dat ik er voor instaat dat de inhoud van de akte klopt en dat ik partijen heb overtuigd dat ze weten wat ze tekenen. Die grip ben ik dan kwijt. De essentie van het vak haal je dan weg, als je alles via de computer doet. Ik denk dat het ooit wel die kant op zal gaan, maar dat betekent ook dat er andere waarborgen moeten komen. Hoe kom je er bijvoorbeeld achter of men overtuigd is van de gevolgen die hij aangaat met de akte? En hoe kom je er achter dat de persoon die de handtekening zet daadwerkelijk de persoon is die wordt bedoeld? Dat is natuurlijk wel fraudegevoeliger dan in het geval iemand op kantoor zijn handtekening zet en zijn identiteitsbewijs bij heeft. Dat betekent dat er andere waarborgen bij komen kijken.

7. Welke ontwikkelingen voorziet u verder in het notariaat? In andere woorden welke rol zal de notaris in de toekomst krijgen?

Eigenlijk wat wij net aangaven. De rol als adviseur en specialist lijkt mij de toekomst van het notariaat. De gestandaardiseerde zaken, waar je toegevoegde waarde eigenlijk klein is, lijkt dan niet de toekomst te zijn voor het notariaat. De toegevoegde waarde van de notaris is daarin klein, anders dan dat het model door de notaris is gemaakt en wordt gebruikt. De toegevoegde rol lijkt daarin steeds minder te worden. Ergens waar je je meerwaarde kan laten zien voor je cliënten, namelijk de in adviespraktijk, lijkt mij bij uitstek de meerwaarde voor de notaris in de toekomst. Wat er dan in feite gebeurt, is dat je voor een deel je wettelijke taken overhoudt, waar de wet namelijk voorschrijft waar verplicht de notaris aan te pas moet komen. Daarnaast ga je natuurlijk veel meer de rol van adviseur op je nemen. Dat is nu ook op grote kantoren al common practice. Dat is bij ons misschien wel 60 of 70% van de tijd. Je ziet dat het werk veel richting advocatenwerk opgaat. Je ziet bij ons ook een enorme overloop tussen werkzaamheden die door de advocatuur of het notariaat worden verricht als rol van adviseur. Dat kruipt wel heel erg naar elkaar toe.

Interview met de heer mr. P.J.M. Esser, KNB peer review auditor en verbonden aan de Stichting IT-Notaris

Het interview vond plaats op 16 mei 2015.

Interviewvragen

1. Welke ontwikkelingen in werkwijzen ziet u in het notariaat en de (al dan niet veranderende) rol van de notaris?

Ik zie dat een grotere digitalisering komt, al is het alleen maar omdat de cliënt dat eist. Ook worden de mogelijkheden daartoe steeds groter. Die trend is er nog niet uit. Er zijn nog steeds meer facetten die geautomatiseerd of gedigitaliseerd kunnen worden, terwijl we op dit moment niet eens weten dat het mogelijk is. Het is net als met wereldrecords van schaatsen. Men denkt dat de top is bereikt, maar iedere keer gaan er toch weer secondes van af. Dat is met de digitalisering van het notariaat naar mijn gevoel ook zo. Vele aspecten zijn gedigitaliseerd, waarvan men vijf jaar geleden niet wist dat deze konden worden gedigitaliseerd. Die ontwikkeling gaat naar mijn gevoel ook wel door. Het tweede is de behoefte van de cliënt daaraan. Die heeft meer zin om zaken bij de notaris te regelen, als dat digitaal kan. Dat de cliënt persoonlijk naar de notaris moet gaan of op andere wijze face-to-face contact krijgt, moet worden behouden.

2. De tuchtrechter oordeelde dat de HEMA-Notarisservice in beginsel tuchtrechtelijk is geoorloofd. Wat is uw persoonlijke mening over de werkwijze van de HEMA-Notaris en dan in het bijzonder over de informatie- en Belehrungsverschaffing en de wilscontrole?

Ik zie de HEMA-Notarisservice niet als een product, maar als een manier om met nieuwe cliënten in contact te komen. Men denkt een testament te kunnen maken en gaat naar de HEMA. Na drie vragen worden ze doorgestuurd naar een notaris. Vervolgens moet de notaris constateren dat de cliënt helemaal niet weet waarvoor hij bij de notaris komt. De HEMA-Notarisservice suggereert dat je een testament maakt, maar dat maak je pas nadat je de notaris hebt gesproken. Voor de oplossingen die in het testament komen te staan, is bij wijze van spreken geen testament nodig. Ik vind het een commercieel iets, wat men natuurlijk in deze tijd niet kan uitsluiten. Aan de andere kant suggereert het dat mensen een testament kunnen maken bij de HEMA en dat is eigenlijk niet waar. Het is een manier om de met de notaris in contact te komen. De notaris vraagt vervolgens wat er eigenlijk in het testament moet komen te staan en die vertaalt het in correct juridische taal. Ik denk dat niemand voor 125 euro klaar is. De informatie, Belehrung en wilscontrole lijkt mij enigszins voldoende. Het is wel erg summier en de hoofdmoot is dat het proces zo efficiënt en zo goedkoop mogelijk moet worden gemaakt. De inhoud van het stuk is daaraan ondergeschikt. Daar moet je je niet in vergissen. In heel veel gevallen is dat ook het geval. In sommige gevallen is er wel een extraatje nodig. De vraag is of de notaris de gelegenheid heeft om er achter te komen wat de cliënt precies wil. Ik geef de voorkeur aan om, nadat het contact gelegd is, een afspraak te maken op het notariskantoor. Maar dat kost dan weer geld. Dat is eigenlijk de reden om het marginaal en goedkoop te doen. Als je hele goedkope auto wil dan moet je er een uit Roemenië nemen. Dan weet je ook niet of die wel zo goed is als er een uit Duitsland. Bij contact met de cliënt via internet moet worden afgevraagd hoe gegarandeerd kan worden dat er geen misbruik plaatsvindt. Men ziet bijvoorbeeld niet of de echtgenoot van de testatrice met een pistool in haar rug staat te porren. Dat is een heel cruciaal iets en daar hebben we nog geen oplossing voor. Tegelijkertijd is het heel belangrijk. Ik ben geen notaris meer, maar ik ben als auditor werkzaam voor de KNB. In dat kader bezoek ik notariskantoren en houd ik zogenaamde peer reviews. Ik praat met de collega's van het kantoor over de praktijk en dan krijg ik inzage in allerlei dossiers.

Eén van de cruciale punten bij het maken van testamenten is dat er in het dossier een tekening wordt gemaakt van de familiestamboom. Tegenwoordig liggen de verhoudingen, zeker ook bij samengestelde gezinnen, zo gecompliceerd dat het in kaart moet worden gebracht. Ik begrijp niet hoe dat bij de HEMA-Notarisservice via een telefoongesprek mogelijk is. Pas als je met de cliënt aan tafel zit, kan de notaris controleren of hij de situatie goed in beeld heeft. Daar zitten de belangrijke zaken, zoals de overleden dochter die niet wordt genoemd in het telefoongesprek. Misschien heeft die dochter wel twee kinderen en hoe wordt daar dan mee omgegaan? Ik vind het persoonlijk erg lastig als je de cliënten niet tegenover je hebt zitten, maar je telefonisch met hen communiceert. Ik zou op zich wel voor zijn voor Skype of videogesprekken, alleen ik vraag mij daarbij af of de bescherming van de cliënten dan gewaarborgd kan zijn. Er zijn de laatste tijd behoorlijk wat uitspraken geweest over mensen die een testament kwamen maken in aanwezigheid van hun jongste of oudste zoon of een neef die altijd de administratie deed. Die mensen werden gewoon beïnvloed. De notaris zag dat niet. Dat moet hij in de gaten houden door de begeleider buiten de passeerkamer te houden. Die notarissen zijn trouwens tuchtrechtelijk aangesproken. De moeilijkheid is dat we met Skype of videoconference eigenlijk naar meer garanties gaan zoeken dan die er in de reële wereld te bedenken zijn. Bijvoorbeeld met e-mail. Mensen willen met e-mail alles zo goed mogelijk beveiligd hebben. Als je vroeger over de post iets stuurde wist je echter ook niet of het wel aan zou komen. Het is heel moeilijk om daar de goede lijn in te zoeken en dat heeft ook te maken met het feit dat notarissen geacht worden 100% goed werk en 100% garanties te leveren. Die 100% zou in de digitale wereld wellicht een onsje minder moeten zijn.

3. Denkt u dat de uitspraak van de tuchtrechter inzake de HEMA-Notarisservice de deur opent voor verdere automatisering dan wel digitalisering of is volgens u het uiterste van het huidige notarieel wettelijk kader opgezocht?

Volgens mij is het uiterste nog niet opgezocht. Het is aan een soort evolutie onderhevig. Zoals ik net aangaf, er zijn zaken waarvan men dacht dat die niet gedigitaliseerd konden worden, maar die wel gedigitaliseerd zijn. De digitalisering in het bankwezen heeft ertoe geleid dat wij nu allemaal onze eigen bankzaken doen en de bank een soort administrateur is. Zo kan je veel voorbeelden noemen van digitaliseringsprocessen waarvan we eerst dachten dat die niet mogelijk zouden zijn en toch ingevoerd zijn. Ik weet niet of deze ontwikkeling al aan het einde is. Nogmaals, ik denk dat de HEMA-Notarisservice vooral een commercieel iets is. Namelijk een lead-generator. De mensen die een testament komen maken en daarmee kunnen volstaan, hebben eigenlijk geen testament nodig. Ik denk dat het verder een meer commercieel initiatief is en minder een manier is om een testament te maken. Als je een testament wil laten maken, dan ben je al verder met je gedachten dan met die paar vragen van de HEMA.

4. Wat is volgens u de toegevoegde waarde van de notaris in de totstandkoming van notariële akten, nu er veel standaard situaties voorkomen en er veel wordt gewerkt met standaard akten en style sheets?

In die gevallen gelden natuurlijk de wettelijke verplichtingen, zoals die gelden voor onroerend goed. Daar heb je een notariële akte nodig, maar dat wordt vaak als een commodity gezien. Hoe wordt de winst verdeeld tussen de verschillende vennoten in een bv of wie mag de zaak voortzetten als de oudste vennoot er mee stopt? Dat soort vragen is al reden om te praten met de notaris. Daar kan de notaris als adviseur een nuttige rol in vervullen. Het uit handen geven van werkzaamheden zie je in de hele maatschappij. Ik weet niet of dat nou zo erg is. Aan de andere kant is het ook de vraag of je niet te snel iets uit handen geeft, omdat je denkt dat het een standaardsituatie is. In ontzettend veel onroerend goed akten, zoals bij gewone rijtjeshuizen, is er een conflict of aspect wat je aanvankelijk niet ziet. Vraag maar aan notarissen hoe lastig het is om een offerte te maken voor een transport en hypotheek. Dan blijkt namelijk als ze voor een belachelijk laag bedrag een akte hebben aangeboden, dat er toch weer allerlei vragen en toeters en bellen en beslissingen aan te pas komen.

Dat is in het geval de verkoper bijvoorbeeld is gescheiden. Er is altijd wat aan de hand. Wat zijn nou de standaardsituaties? Ik wil niet zeggen dat die situaties per se door de notaris moeten worden opgelost. Er zijn ook andere mensen die deskundig zijn en die zulke vragen kunnen oplossen. Op grond van de wettelijke verplichtingen dienen die kwesties nou eenmaal via de notaris te lopen. De wet schrijft voor dat er een notariële akte is vereist als je een huis wil overdragen. De notaris is nog steeds nodig voor de rechtszekerheid. Als je al die vragen laat zitten en bepaalde knopen niet doorhakt bij de verkoop van het huis, dan heb je later een probleem. Als je nu kijkt naar echtscheidingen, loop je heel vaak tegen situaties aan waarbij men 20 jaar geleden is gescheiden, maar het huis nooit is verdeeld. Ook komt het voor dat er in het echtscheidingsconvenant is bepaald dat het huis wel verdeeld is, maar dat het huis nooit bij een notaris is overgedragen. Dan heb je grote ellende. Dat is geen bevordering van de rechtszekerheid en daar heeft de notaris wel een rol in te spelen. Hij is wellicht maatschappelijk niet zo aanvaard, maar in het rechtssysteem heeft hij een belangrijke rol. Samengevat, ook bij standaardgevallen kunnen er complicaties voordoen.

5. Er is bestaat geen wettelijke verplichting voor de notaris om fysiek contact met zijn cliënt te hebben vóór de passering van de akte. Hoeveel waarde hecht u aan fysiek contact tussen cliënt en notaris? En vindt u dat dit contact met de notaris ook via internet kan verlopen?

Een wettelijke fysiek verplicht contactmoment kan inderdaad niet worden gevonden in de Wna, maar wel in de Wvft. De notaris moet cliënten persoonlijk laten identificeren. Daar zou je een verplichting aan kunnen ontleen, hoewel die identificatie ook steeds meer digitaal plaatsvindt. Daar zijn allerlei formules voor bedacht. Dat zie je ook als een bankrekening opent. Ik vind face-to-face contact heel belangrijk, omdat het mij vaak meer oplevert dan wat ik los kan krijgen bij telefonisch contact. Als je bij een notaris komt, komen mensen binnen en krijgen een kopje koffie geserveerd. Er wordt een praatje gemaakt. Die interactie is anders en de sfeer wordt zodanig gemaakt dat er een vertrouwensrelatie tussen de notaris en de cliënt wordt opgebouwd. Die geeft je uiteindelijk, ben ik van overtuigd, veel informatie. De vraag is of die informatie altijd nodig is. Dan kom je weer tot het onderscheid van standaard en niet-standaardwerk. Ik vind het altijd een toegevoegde waarde als je zelf met de cliënt praat.

6. Waar het in de discussies rondom digitalisering vooral om gaat is het al dan niet kunnen waarborgen van voldoende Belehrung en het doen van wilscontrole. Zou volgens u de notaris zijn wilscontroleerende taak en Belehrung kunnen uitoefenen via digitale communicatiemiddelen?

Op het kantoor waar ik als notaris werkzaam was, hebben we altijd bijsluiters gemaakt bij akten. Daar waren we al heel vroeg mee begonnen, namelijk al in de jaren 70. Dat was een uitgebreide brief met daarin een toelichting van de akte en wat de consequenties van de akte waren. We kwamen steeds meer tot de ontdekking dat men de bijsluiters helemaal niet las. Tegenwoordig zijn er notarissen die filmpjes gebruiken voor het geven van informatie. Dat is een hele aardige oplossing, omdat die filmpjes over het algemeen weer wat beter worden bekeken dan die ellelange brieven. Zo heb je wellicht nog meer voorbeelden. Er zijn bijvoorbeeld notarissen die chatfuncties gebruiken voor voorlichting. Die voorlichtingstaak van de notaris is erg belangrijk. Er moet worden geprobeerd om een methodiek te zoeken waarmee de notaris niet alleen kan bewijzen dat hij aan zijn voorlichtingsplicht heeft voldaan, maar waarmee de notaris weet dat de informatie zo goed mogelijk bij de cliënt komt. Neem bijvoorbeeld de bijsluiters die wij schreven. Het was ontzettend aardig bedacht. We schreven het in gewone spreektaal en lieten het nog eens door een taalkundige nakijken op begrijpelijkheid. Langzamerhand kwamen we er achter dat mensen het gewoonweg niet lazen. Door die brieven word je dossier wel compleet, maar het is net als de bijsluiter van een apotheker.

7. Ongeacht dit al dan niet wettelijk is toegelaten, wat is uw zienswijze op een elektronische notariële akte en passering, met name kijkend naar de rechtszekerheid en rechtsbescherming die de akte dient te beogen?

Wat mij betreft mag het. Ik vind het ook een beetje raar dat wij het nog steeds niet hebben, terwijl we al wel gebruik maken van digitale afschriften voor het kadaster of voor de vastgoedpraktijk. Digitale afschriften mogen wel, maar digitale originelen mag nog niet. De Stichting IT-notaris heeft jarenlange ervaring met het toepassen van software en broncodes. Dat wordt in bewaring gegeven bij de notaris. Nou is de ontwikkeling gaande om digitaal te deponeren. Daar was DigiNotar ook al mee bezig. Dat kan natuurlijk heel goed. Je kunt digitaal alles registreren. Toen DigiNotar failliet ging, bleek dat het ministerie van Binnenlandse Zaken met een groot probleem zat. Het ministerie brengt de Staatscourant uit. Vroeger werd de Staatscourant op papier gedrukt. Toen werd er gewoon een gedrukt exemplaar bewaard. In de Staatscourant staan de wetten afgekondigd en wanneer ze van kracht gaan. Het ministerie had daar ook belang bij, want als iemand later zei dat die bepaalde wet helemaal niet van kracht was, moest het ministerie de betreffende Staatscourant zien te vinden om aan te tonen dat die wet op die dag was gepubliceerd. Dat deden ze dus op een gegeven moment digitaal. Er werd geen papieren Staatscourant meer gedrukt. Het werd digitaal bij Diginotar gedeponeerd. Toen is een van de IT-notarissen, met behulp van onze adviseurs, de taak op zich gaan nemen. Het ministerie deponeert vervolgens bij die notaris en hij maakt daar, tegenwoordig wekelijks, een akte van met een vaste dagtekening. Hierdoor is het duidelijk dat de wetten op die en die dag zijn afgekondigd. Dat automatisch deponeren, kan met een systeem heel goed. Er zitten nog wel wat problemen aan. Als ik een afnemer van software ben en de broncode is ergens digitaal gedeponeerd, dan wil ik wel weten dat mijn versie overeenstemt met de broncode die ik gekregen heb. Ik wil weten dat het geleverde object hetzelfde is als wat mij beloofd is en wat ook gedeponeerd is. Zo zou je kunnen voorstellen dat natuurlijk ook aktes uitstekend digitaal kunnen worden verleden. De computer kan dat allemaal keurig registreren met betrekking tot het tijdstip. Een handtekening kan gezet worden en er moet een garantie komen dat de aktes bewaard kunnen blijven. Ik geloof dat er in Oostenrijk contracten met Siemens zijn gesloten met een gegarandeerde termijn van 99 jaar. Wie geeft nou de garantie? Dat is wel van belang. Als je dat soort zaken uitzoekt, is dat niet zozeer een notarieel probleem. Het is een vraagstuk wat nog niet opgelost is, namelijk of digitale bestanden voor de eeuwigheid bewaard kunnen blijven. Als dat opgelost is, dan zou een digitale akte mogelijk zijn.

8. Welke ontwikkelingen voorziet u verder in het notariaat? In andere woorden welke rol zal de notaris in de toekomst krijgen?

Het is niet alleen de burger waar de notaris voor is. Ik heb het idee dat als je de notaris afschaft, andere beroepen de notariële taken gaan overnemen. Dan heb je alleen minder waarborgen. Bij zaken die als een commodity worden beschouwd, heeft de notaris misschien niet zoveel toegevoegde waarde. Behalve dat hij zekerheid biedt. Ik bedoel daarmee zaken zoals een overdracht van een tussenwoning of het oprichten van een bv'tje zonder al teveel toeters en bellen. Bij het maken van testamenten, huwelijks voorwaarden of samenlevingscontracten, hoeft er misschien geen notaris tussen te zitten. Dat kan ook een relatietherapeut zijn. Ik heb echter wel het idee dat je daar zuinig moet zijn met het afschaffen van de notaris. Vroeger was het zo dat de notaris door de wet werd voorgeschreven en dat iedereen zich daar maar aan hield. Op die manier was je als notaris nodig. Tegenwoordig moet je als notaris toch meer je noodzaak en toegevoegde waarde bewijzen. Daar hebben heel veel notarissen ontzettend veel moeite mee. Ik denk dat die er toegevoegde waarde er is, alleen je moet hem wel zien te verkopen en aan de man brengen.